

STUDIA POLONIJE
T. 31. Lublin 2010

KS. JÓZEF SZYMAŃSKI

**KRONIKA DZIAŁALNOŚCI INSTYTUTU BADAŃ NAD POLONIA
I DUSZPASTERSTWEM POLONIJNYM KUL
ZA ROK 2009**

I. SKŁAD PERSONALNY INSTYTUTU

W 2009 r. Instytut Polonijny pracował w następującym składzie: dyrektor – dr hab. Tomasz Panfil prof. KUL. Adiunkci naukowi: dr Witalij Rosowski, dr Paweł Sieradzki, ks. dr Józef Szymański; asystent: ks. dr Sławomir Zych.

21 III 2009 r. ks. Sławomir Zych uzyskał tytuł doktora na podstawie pracy pt. *Funkcjonowanie diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego w warunkach okupacji niemieckiej i sowieckiej*.

II. WYSTAWA

W Kolegium Norwidianum Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w dniach 9-20 marca 2009 r., we współpracy z posłem Parlamentu Europejskiego prof. Zbigniewem Zaleskim, zorganizowana została wystawa poświęcona 20-leciu Związku Polaków na Białorusi¹.

Ks. dr JÓZEF SZYMAŃSKI – adiunkt Instytutu Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL; e-mail: szymaj@kul.pl

¹ Ks. W. Żurk, *My tutejsi – 20-lecie Związku Polaków na Białorusi*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 2009, 91, s. 371-373.

Wystawa prezentowana była wcześniej w gmachu Parlamentu Europejskiego w Brukseli. Złożyły się na nią 23 plansze z fotografiami przedstawiającymi przeszłość tamtych ziem i jej mieszkańców, zaopatrzone tekstami w dwóch wersjach językowych: angielskiej i polskiej. Szczególną uwagę zwracały plansze zatytułowane: *Polacy na Białorusi. W obronie wolności i demokracji* (2 plansze); *Przestrzeganie praw mniejszości, Delegalizacja Związku Polaków – represje* (5 plansz); *Media* (3 plansze); *Odrodzenie kultury i oświaty* (5 plansz); *Odzyskiwanie tożsamości narodu* (4 plansze); *Polacy na Białorusi* (2 plansze). Otwarcie wystawy towarzyszyło duże zainteresowanie środowiska uniwersyteckiego, mediów oraz mieszkańców miasta.

Potomkowie Polaków zamieszkujących od pokoleń tereny byłych polskich Kresów Wschodnich mówią o sobie: *My tutejsi*. Nie wszyscy Polacy pozostający w Związku Radzieckim mieli możliwość powrotu do Ojczyzny po ustaleniu nowych granic między ZSRR a Polską. Pozostali na ziemiach pracujących jako obywatele Związku Radzieckiego, a od 1991 r. jako obywatele Republiki Białoruś. Po II wojnie światowej nie działały tam żadne organizacje polskie. Jedyną instytucją zrzeszającą miejscowych Polaków katolików był Kościół rzymskokatolicki. W czasie *pierestrojki* zaistniały warunki do odrodzenia życia religijnego i możliwości organizowania się polskiej mniejszości na Białorusi.

Działania zmierzające do utworzenia stowarzyszenia Polaków na Białorusi rozpoczęto jeszcze w schyłkowym okresie istnienia Związku Sowieckiego (1988). Powstały wówczas polskie organizacje kulturalno-oświatowe w Grodnie, Baranowiczach, Lidzie i Mińsku. Na ich bazie, 12 maja 1990 r. z istniejącego od 1988 r. na Grodzieńszczyźnie Polskiego Stowarzyszenia Kulturalno-Oświatowego im. Adama Mickiewicza oraz z powstałego 18 lutego 1990 r. Polskiego Stowarzyszenia Kulturalno-Oświatowego „Polonia” w Mińsku, utworzono Związek Polaków na Białorusi. Struktury organizacji objęły teren całej Białorusi. Związek reprezentuje społeczność polską, która stanowi ponad 4% mieszkańców tego kraju, liczy ok. 30 tys. członków i jest jedną z najliczniejszych organizacji pozarządowych w tym kraju.

Dzięki staraniom związku powstały szkoły z polskim językiem wykładowym w Grodnie i Wołkowysku, a także założono 15 domów polskich. Zostały zorganizowane i odpowiednio wyposażone pracownie języka polskiego w wielu szkołach. Ponad 20 tys. dzieci uczy się języka polskiego.

Przy związku działa ok. 80 polskich zespołów artystycznych, oraz: Stowarzyszenie Żołnierzy AK i Żołnierzy Wojska Polskiego, Stowarzyszenie Sybiraków i Ofiar Represji Politycznych, Towarzystwo Lekarzy Polskich i Pielęgniarek, Towarzystwo Twórców Ludowych, Towarzystwo Plastyków Polskich,

Towarzystwo Młodzieży Polskiej, Komitety Pamięci Adama Mickiewicza i Elizy Orzeszkowej.

Szczególne znaczenie dla związku ma przywracanie do świadomości społeczności polskiej, pamięci historycznej walki o niepodległość, prowadzonej przez żołnierzy Armii Krajowej. Dlatego członkowie Związku zwracają uwagę na opiekę nad miejscami polskiej pamięci narodowej, dbają o miejsca pochówku m.in. powstańców 1863 r., osób poległych w okresie odbudowy Państwa Polskiego, żołnierzy wojny polsko-bolszewickiej w latach 1919-1920, wojny obronnej 1939 roku i AK. Tradycją stały się organizowane przez związek obchody rocznic patriotycznych.

Wybory nowych władz związku w marcu 2005 r. stały się jedną z przyczyn polsko-białoruskiego kryzysu dyplomatycznego. W wyniku tych wyborów powstały dwa niezależne związki. Jeden – uznawany przez władze polskie, drugi – popierany przez władze białoruskie. Organami prasowymi związków są: „Głos znad Niemna” i kwartalnik „Magazyn Polski”, oraz „Magazyn Polski na uchodźstwie” i „Głos znad Niemna na uchodźstwie”.

Sytuacja Związku Polaków na Białorusi oraz polskiej mniejszości na Białorusi nadal pozostaje bez zmian. Związek walczy o zachowanie własnej tożsamości i spuścizny narodowej, prawdy historycznej i więzi z historyczną ojczyzną. Swoją działalność związek prezentował w walce o prawo do poszanowania konstytucyjnych swobód i respektowania praw człowieka.

III. WYJAZDY NAUKOWE I SPOTKANIA POLONIJNE PRACOWNIKÓW INSTYTUTU

12-26 marca – ks. dr J. Szymański przebywał na kwerendzie naukowej w Archiwum Archidiecezjalnym w Gnieźnie i Poznaniu.

22 kwietnia – 3 maja – ks. dr J. Szymański, ks. dr Sławomir Zych przebywali na kwerendzie naukowej w Archiwum Polskiej Misji Katolickiej we Francji.

12-15 maja – dr Witalij Rosowski wziął udział w XIX międzynarodowej konferencji „Історія релігій в Україні” (Lwów, Ukraina), i wygłosił referat „Los katolickich świątyń na Podolu (20.-30. lata XX w.)”.

24 maja – ks. dr Sławomir Zych brał udział w sympozjum w Sokołowie Małopolskim i wygłosił referat „Sanktuaria maryjne i ośrodki kultu NMP na ziemi kolbuszowskiej i sokołowskiej”.

5 czerwca – dr Paweł Sieradzki z okazji 4. rocznicy sprowadzenia relikwii bł. ks. Augusta Czartoryskiego do Sieniawy wygłosił tam referat „Znaczenie ziemi sieniawskiej dla rodu Czartoryskich na przestrzeni wieków”.

15-12 czerwca – ks. dr Józef Szymański prowadził kwerendę naukową w Archiwum Archidiecezjalnym w Lublinie.

21 czerwca – dr Paweł Sieradzki uczestniczył w uroczystej XXXV sesji Rady Miejskiej w Sieniawie, gdzie przedstawił referat „Czartoryscy w Sieniawie w XVIII-XX wieku”.

25 czerwca – ks. dr Sławomir Zych brał udział w III Międzynarodowej Konferencji Historycznej „Wspólne korzenie – wspólny dom” w Brzozowie, i wygłosił referat: „Centralne instytucje kulturalne diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego w latach 1939-1945”.

12-25 lipca – dr Witalij Rosowski przebywał na kwerendzie w Archiwum Akt Nowych w Warszawie.

sierpień-wrzesień – dr Paweł Sieradzki przebywał na stypendium Towarzystwa Przyjaciół Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Londynie i prowadził kwerendę archiwalną w Instytucie Polskim i Muzeum Generała W. Sikorskiego.

2-28 sierpnia – dr Witalij Rosowski przebywał na kwerendzie w Państwowym Archiwum Obwodowym w Żytomierzu na Ukrainie.

7-11 września – dr Witalij Rosowski przebywał na kwerendzie w Państwowym Archiwum Obwodowym w Winnicy na Ukrainie.

17-30 września – ks. Sławomir Zych prowadził kwerendę w Archiwum Archidiecezjalnym w Przemyślu.

26 września – ks. dr Józef Szymański wygłosił wykład inauguracyjny z okazji rozpoczęcia roku akademickiego w Wyższym Seminarium Duchownym Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie nad Wartą – „Troska Kościoła katolickiego w Polsce o Polaków i Polonię w świecie”.

8-12 października – ks. dr Józef Szymański przebywał na kwerendzie naukowej w Archiwum Diecezjalnym w Łomży.

14-15 października – ks. dr Józef Szymański wziął udział w symposium polonijnym organizowanym przez Instytut Duszpasterstwa Emigracyjnego im. Kard. Augusta Hlonda w Poznaniu pt. „Otoczmy troską życie polskich migrantów”, wygłosił referat: „Instrukcja *Erga migrantes caritas Christi* – szansa czy zagrożenie dla duszpasterstwa polonijnego”.

27 października – ks. dr Sławomir Zych uczestniczył w zebraniu sekcji Wydziału Nauk Społecznych TN KUL, i wygłosił referat: „Katechizacja w diecezji przemyskiej ob. łac. w czasie drugiej wojny światowej”.

15-12 listopada – ks. dr Józef Szymański przebywał na kwerendzie naukowej w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku.

PUBLIKACJE INSTYTUTU

Pięć wieków Kolbuszowej 1500/1508-2008. Studia, szkice i materiały z dziejów miasta i powiatu, red. S. Zych, Kolbuszowa 2009.

„Studia Polonijne” 30(2009), ss. 422.

Ponadto pracownicy Instytutu opublikowali 27 pozycji naukowych.